UNIVERSUL JURIDIC

Nicolae PURDĂ
Nicoleta DIACONU

Protecţia juridică a drepturilor omului

Ediţia a III-a

UJ

III 26703

NICOLAE PURDĂ NICOLETA DIACONU

PROTECŢIA JURIDICĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ediția a III-a

Demo
C-288927+

288927
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECA 2

Universul Juridic
București
-2016-

Cuprins

Prefață 11
Abrevieri și acronime 13

TITLUL I
CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI 15

CAPITOLUL I. DELIMITĂRI CONCEPTUALE 17
1. Evoluția conceptului de „drepturi ale omului” 17
2. Evoluția istorică a preocupărilor internaționale privind protecția drepturilor omului 20
3. Relația conceptuală dintre „drepturi” și „libertăți” 24
4. Relația conceptuală dintre „drepturile omului” și „drepturile cetățeanului” 26
4.1. Definirea drepturilor cetățenești 26
4.2. Caracteristicile drepturilor cetățenești 29
5. Definirea și caracteristicile „drepturilor fundamentale ale omului” 30
6. Corelația dintre interesul social general și drepturile fundamentale ale omului 32
6.1. Dreptul între libertate și necesitate 32
6.2. „Dreptul” – între „ interesul particular” și „interesul general” 33

CAPITOLUL II. CONSACRAREA JURIDICĂ A DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI 35
1. Afirmarea ideii de obligativitate juridică privind protecția drepturilor omului 35
2. Fundamentele protecției juridice a drepturilor omului 39
2.1. Fundamentele social-economice ale protecției drepturilor omului 39
2.2. Fundamentele politice ale protecției drepturilor omului 41
2.3. Fundamentele juridice ale protecției drepturilor omului 44
2.4. Fundamentele culturale ale protecției drepturilor omului 46
2.5. Fundamentele religioase ale protecției drepturilor omului 47
3. Principiile drepturilor fundamentale ale omului 48
3.1. Principiul universalității drepturilor omului 49
3.2. Principiul indivizibilității drepturilor omului 50
3.3. Principiul legalității drepturilor omului 50
3.4. Principiul nediscriminării și egalității în drepturi 51
3.5. Principiul cooperării internaționale 52
4. Impactul globalizării asupra protecției juridice a drepturilor omului 53
4.1. Noțiunea și tendințele globalizării în societatea contemporană 53

CAPITOLUL III. DEFINIREA PROTECȚIEI JURIDICE A DREPTURILOR OMULUI CA RAMURĂ DISTINCTĂ A SISTEMULUI DE DREPT 57
1. Denumirea „protecția juridică a drepturilor omului” 57
2. Definirea și trăsăturile caracteristice ale protecției juridice a drepturilor omului 58

CAPITOLUL IV. CORELAȚIA DINTRE REGLEMENTĂRILE INTERNE ȘI REGLEMENTĂRILE INTERNAȚIONALE PRIVIND PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI 60
1. Aspecte generale 60
2. Raportul dintre dreptul național și dreptul internațional public în ansamblu 62
3. Raportul dintre dreptul național și protecția juridică a drepturilor omului 64
4. Raportul dintre dreptul național – dreptul Uniunii Europene – protecția drepturilor omului 67
5. Raportul dintre protecția juridică a drepturilor omului și dreptul internațional umanitar 71

TITLUL II
PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN TIMP DE PACE 75

CAPITOLUL I. PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN STRUCTURI ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE 77
1. Protecția drepturilor omului prin structuri și mecanisme în cadrul ONU 78
1.1. Instituții ale Organizației Națiunilor Unite având ca principală misiune promovarea și protecția drepturilor omului 78
1.2. Alte instituții din sistemul Organizației Națiunilor Unite având atribuții în domeniul drepturilor omului 81
1.3. Mecanisme create în cadrul unor instituții specializate și Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați 83
1.4. Structuri speciale create în vederea aplicării instrumentelor ONU referitoare la drepturile omului 87
2. Protecția drepturilor omului prin structuri și mecanisme regionale 89
2.1. Mecanisme europene de protecție a drepturilor omului 89
2.1.1. Mecanismul european de protecție a drepturilor omului instituit în cadrul Consiliul Europei prin Convenția europeană a drepturilor omului 89
2.1.2. Mecanismul instituit în cadrul Consiliului Europei prin Carta socială europeană 105
2.1.3. Alte mecanisme instituite prin reglementări adoptate în cadrul Consiliului Europei 107
2.1.4. Mecanisme instituite în cadrul Uniunii Europene 109
2.1.5. Mecanisme de protecție a drepturilor omului instituite în cadrul OSCE 112
2.2. Mecanismul interamerican de protecție a drepturilor omului 113
2.3. Mecanismul african de protecție a drepturilor omului 116
3. Protecția drepturilor omului în cadrul organizațiilor neguvernamentale 121
4. Concluzii privind eficiența mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului 125

CAPITOLUL II. PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI PRIN REGLEMENTĂRI JURIDICE INTERNAȚIONALE 126
1. Documente internaționale cu caracter de universalitate referitoare la drepturile omului în ansamblu 126
1.1. Carta Organizației Națiunilor Unite 128
1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului 128
1.3. Pactele internaționale cu privire la drepturile omului 130

2. Documente internaționale cu caracter de universalitate referitoare la anumite categorii de drepturi ale omului 132
2.1. Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială 132
2.2. Convenția asupra eliminării discriminării față de femei 133
2.3. Convenția cu privire la drepturile copilului 133
2.4. Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante 134
2.5. Convenția internațională privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid 134
2.6. Convenția internațională pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid 135
2.7. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate 135
2.8. Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției 136
3. Documente internaționale regionale referitoare la drepturile omului 137
3.1. Reglementări adoptate la nivel european 137
3.1.1. Documente adoptate în cadrul Consiliului Europei 137
3.1.2. Documente adoptate în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa - OSCE 144
3.1.3. Documente adoptate în cadrul Uniunii Europene 149
3.2. Reglementări privind protecția drepturilor omului adoptate pe continentul american (America de Nord și America de Sud) 160
3.3. Reglementări privind protecția drepturilor omului adoptate pe continentul african 161
3.4. Protecția drepturilor omului în dreptul islamic 163
3.4.1. Reglementări islamice 163
3.4.2. Conținutul drepturilor fundamentale ale omului din perspectivă islamică 164

CAPITOLUL III. ANALIZAREA CONȚINUTULUI DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI 165
1. Clasificarea drepturilor și libertăților fundamentale 165
2. Protecția specială a unor categorii de persoane 172
2.1. Protecția drepturilor omului în justiție 173
2.2. Protecția drepturilor femeii 176
2.3. Protecția drepturilor copilului 177
2.3.1. Protecția drepturilor copilului la nivel internațional 177
2.3.2. Protecția drepturilor copilului la nivel național 181
2.4. Protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități 183
2.4.1. Cadrul juridic internațional de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități 185
2.4.2. Cadrul juridic național de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități 186
2.5. Protecția drepturilor persoanelor vârstnice 187
2.6. Regimul juridic al străinilor 188
2.6.1. Condiția juridică a străinului 188
2.6.2. Regimul juridic al refugiaților 190
2.6.3. Regimul juridic aplicabil personalului diplomatic și consular 193
2.7. Protecția drepturilor minorităților etnice, religioase și lingvistice 193
2.7.1. Definirea conceptului de „minoritate” 193

2.7.2. Calificarea juridică a drepturilor minorităților 194
2.7.3. Reglementări internaționale 196
2.7.4. Protecția drepturilor minorităților în România 197
3. Drepturile civile și politice 199
3.1. Caracterizarea generală a drepturilor civile și politice 199
3.2. Drepturile la viață, la libertate și la inviolabilitatea persoanei 200
3.2.1. Conținutul dreptului 200
3.2.2. Aspecte juridice privind exercitarea dreptului la viață 201
3.2.3. Temei juridic internațional 203
3.2.4. Temei juridic național 210
3.3. Dreptul la egală ocrotire a legii 211
3.3.1. Conținutul dreptului 211
3.3.2. Temei juridic internațional 212
3.3.3. Temei juridic național 214
3.4. Dreptul de a fi recunoscut ca subiect de drept 215
3.4.1. Aspecte generale 215
3.4.2. Temei juridic internațional 215
3.4.3. Temei juridic național 215
3.5. Dreptul la cetățenie 216
3.5.1. Aspecte generale 216
3.5.2. Temei juridic internațional 216
3.5.3. Temei juridic național 217
3.5.4. Aspecte internaționale privind dobândirea și pierderea cetățeniei 218
3.6. Dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie 220
3.6.1. Aspecte generale 220
3.6.2. Temei juridic internațional 221
3.6.3. Temei juridic național 222
3.7. Dreptul la proprietate și la moștenire 222
3.7.1. Aspecte generale 222
3.7.2. Conținutul juridic al dreptului 223
3.7.3. Temei juridic internațional 223
3.7.4. Temei juridic național 224
3.8. Dreptul la respectul vieții private 226
3.8.1. Conținutul juridic al dreptului 226
3.8.2. Temei juridic internațional 228
3.8.3. Temei juridic național 228
3.9. Libertatea de exprimare 230
3.9.1. Aspecte generale 230
3.9.2. Temei juridic internațional 230
3.9.3. Temei juridic național 231
3.10. Libertatea gândirii, conștiinței și religiei 232
3.10.1. Aspecte generale – Conținutul dreptului 232
3.10.2. Temei juridic internațional 232
3.10.3. Temei juridic național 233
3.11. Libertatea de întrunire și de asociere pașnică 233
3.11.1. Aspecte generale 233
3.11.2. Temei juridic internațional 234
3.11.3. Temei juridic național 235

3.12. Libertatea de circulație și de alegere a reședinței 235
3.12.1. Aspecte generale 235
3.12.2. Temei juridic internațional 235
3.12.3. Temei juridic național 236
3.13. Dreptul de a participa la conducerea treburilor publice 237
3.13.1. Aspecte generale 237
3.13.2. Temei juridic internațional 237
3.13.3. Temei juridic național 237
4. Drepturile economice, sociale și culturale 238
4.1. Caracterizarea generală a drepturilor economice, sociale și culturale 238
4.2. Dreptul la muncă 239
4.2.1. Aspecte generale 239
4.2.2. Temei juridic internațional 239
4.2.3. Temei juridic național 241
4.3. Dreptul la securitate socială, inclusiv la asigurări sociale 242
4.3.1. Aspecte generale 242
4.3.2. Temei juridic internațional 242
4.3.3. Temei juridic național 243
4.4. Dreptul la un nivel de trai decent 244
4.4.1. Aspecte generale 244
4.4.2. Temei juridic internațional 244
4.4.3. Temei juridic național 244
4.5. Dreptul la sănătate 245
4.5.1. Aspecte generale 245
4.5.2. Temei juridic internațional 246
4.5.3. Temei juridic național 248
4.6. Dreptul la educație 249
4.6.1. Aspecte generale 249
4.6.2. Temei juridic internațional 249
4.6.3. Temei juridic național 253
4.7. Dreptul de a participa la viața culturală 254
4.7.1. Aspecte generale 254
4.7.2. Temei juridic internațional 254
4.7.3. Temei juridic național 255
4.8. Dreptul de a beneficia de progresele științei și tehnicii și de aplicațiile acestora 255
4.8.1. Aspecte generale 255
4.8.2. Temei juridic internațional 255
5. Drepturile din generația a III-a 256
5.1. Caracterizarea generală a drepturilor din generația a III-a 256
5.2. Dreptul la autodeterminare 257
5.2.1. Aspecte generale – Conținutul dreptului 257
5.2.2. Temei juridic internațional 257
5.2.3. Tendințe actuale în exercitarea dreptului la autodeterminare 258
5.2.4. Temei juridic național 258
5.3. Dreptul la pace 258
5.3.1. Aspecte generale 258

5.3.2. Temei juridic internațional 259
5.3.3. Relația dintre „dreptul la pace" și – „drepturile omului" 261
5.4. Dreptul la dezvoltare 261
5.4.1. Aspecte generale 261
5.4.2. Temei juridic internațional 261
5.4.3. Interdependența dintre drepturile fundamentale ale omului 262

CAPITOLUL IV. ÎNGRĂDIREA LEGALĂ A EXERCITĂRII DREPTURILOR FUNDAMENTALE 263
1. Aspecte generale privind condiționarea reglementării îngrădirilor 263
2. Îngrădiri legale privind exercitarea drepturilor omului stabilite prin instrumente juridice internaționale 265
2.1. Îngrădiri prevăzute în documentele ONU 265
2.2. Îngrădiri prevăzute în documentele Consiliului Europei 266
2.3. Îngrădiri prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene 267
3. Îngrădiri legale stabilite prin reglementări naționale 267

TITLUL III
PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT 269

CAPITOLUL I. FORMAREA, EVOLUȚIA ȘI ROLUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR 271
1. Definirea și evoluția dreptului internațional umanitar 271
2. Principiile dreptului internațional umanitar 273
3. Mijloace și metode de război interzise 276
4. Persoanele protejate de dreptul internațional umanitar 285
5. Regimul juridic al combatanților și altor persoane implicate în ostilități 279

CAPITOLUL II. TIPURI DE CONFLICTE ARMATE 286
1. Conflictul armat internațional 286
2. Conflictul armat neinternațional 289

CAPITOLUL III. PROTECȚIA RĂNIȚILOR, BOLNAVILOR ȘI NAUFRAGIAȚILOR 291
1. Protecția pe timpul războiului terestru 291
1.1. Protecția răniților și bolnavilor înainte de 1949 291
1.2. Protecția răniților și bolnavilor conform Convenției I de la Geneva din 1949 293
1.3. Protecția răniților și bolnavilor conform Protocolului I de la Geneva din 1977 295
2. Protecția pe timpul războiului naval 296
2.1. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților înainte de 1949 296
2.2. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților conform Convenției a II-a de la Geneva din 1949 298
2.3. Protecția răniților, bolnavilor și naufragiaților conform Protocoalelor I și II de la Geneva din 1977 299
3. Protecția pe timpul războiului aerian 300
4. Obligațiile statelor neutre față de răniți, bolnavi și naufragiați 301

CAPITOLUL IV. PROTECȚIA PRIZONIERILOR DE RĂZBOI 303
1. Definiția și statutul prizonierilor de război 303

2. Captivitatea prizonierilor de război 304
3. Eliberarea şi repatrierea prizonierilor de război 306

CAPITOLUL V. PROTECŢIA POPULAŢIEI CIVILE 307
1. Cadrul juridic al protecţiei populaţiei civile în caz de conflict armat 307
2. Principiul delimitării combatanţilor de populaţia civilă 309
3. Protecţia specială a femeilor şi copiilor 310
3.1. Protecţia femeilor 310
3.2. Protecţia copiilor 311
4. Garanţii fundamentale 314

CAPITOLUL VI. STATUTUL PERSONALULUI MEDICO-SANITAR 316

CAPITOLUL VII. INFRACŢIUNI ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL UMANITAR. CRIMELE DE RĂZBOI ŞI CRIMELE CONTRA UMANITĂŢII 321
1. Crimele de război 321
2. Crimele contra umanităţii 326
3. Imprescriptibilitatea crimelor de război şi a crimelor contra umanităţii 326

CAPITOLUL VIII. RĂSPUNDEREA PENTRU VIOLĂRI ALE DREPTULUI INTERNAŢIONAL UMANITAR 331
1. Răspunderea statelor pentru încălcarea dreptului internaţional umanitar 331
1.1. Răspunderea morală 334
1.2. Răspunderea politică 334
1.3. Răspunderea materială 335
2. Răspunderea persoanelor fizice pentru violarea dreptului internaţional umanitar 335
2.1. Apariţia şi evoluţia instituţiei răspunderii internaţionale penale 335
2.2. Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg 337
2.3. Tribunalul Militar Internaţional pentru Extremul Orient (de la Tokyo) 339
2.4. Tribunalele penale internaţionale de la Haga şi Arusha 340
2.4.1. Tribunalul penal internaţional de la Haga pentru fosta Iugoslavie 340
2.4.2. Tribunalul penal internaţional pentru Rwanda 343
2.5. Instituirea unei jurisdicţii internaţionale penale de către Naţiunile Unite (Curtea Penală Internaţională) 345
2.6. Tribunalele internaţionalizate sau hibride 357
3. Reprimarea infracţiunilor la normele dreptului internaţional umanitar 357
3.1. Cadrul juridic internaţional al sistemului de represiune 358
3.2 Reprimarea infracţiunilor individuale la dreptul internaţional umanitar prin legislaţiile naţionale 362
3.2.1. Obligaţia statelor de a incrimina infracţiunile privind încălcarea dreptului internaţional umanitar 362
3.2.2. Reglementări cuprinse în legislaţia României 365

TITLUL IV
PROTECŢIA DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL NAŢIONAL 373

CAPITOLUL I. MECANISMUL GARANŢIILOR DREPTURILOR ŞI LIBERTĂŢILOR CETĂŢENILOR ROMÂNI 375
1. Garanţiile neorganizate 375
1.1. Garanţiile materiale (sociale şi economice) 375

1.2. Garanțiile social-politice 375
2. Garanțiile organizate (jurisdicționale) 377
2.1. Controlul constituționalității legilor 377
2.2. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică 377
2.3. Garanțiile jurisdicționale de protejare a cetățenilor împotriva abuzurilor autorităților judecătorești 378
2.4. Răspunderea funcționarilor publici și a altor cetățeni 378
2.5. Avocatul Poporului 378

CAPITOLUL II. PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI PRIN STRUCTURI ȘI MECANISME NAȚIONALE 380
1. Autoritățile reprezentative 380
1.1. Parlamentul României 380
1.1.1. Activitatea legislativă a Parlamentului 380
1.1.2. Controlul parlamentar 384
1.1.3. Acte cu caracter exclusiv politic adoptate de Parlament 384
1.2. Președintele României 384
1.2.1. Funcțiile îndeplinite de președinte 386
1.2.2. Atribuțiile Președintelui 388
1.3. Autoritățile administrației publice locale 390
1.3.1. Consiliile locale 391
1.3.2. Rolul primarului în acțiunea de protejare a drepturilor omului 393
1.3.3. Consiliul județean 395
1.3.4. Rolul Prefectului 396
2. Autoritatea judecătorească 396
2.1. Noțiunea și principiile fundamentale potrivit cărora se realizează justiția 397
2.1.1. Principiul legalității 398
2.1.2. Principiul unicității și egalității justiției 399
2.1.3. Folosirea limbii oficiale și a limbii materne în justiție 400
2.1.4. Dreptul la apărare 401
2.1.5. Prezumția de nevinovăție 402
2.1.6. Independența judecătorului și supunerea lui numai legii 403
2.2. Sistemul organelor judecătorești 405
2.3. Căile de atac 405
2.3.1. Căile de atac promovate în materie civilă 409
2.3.2. Căile de atac promovate în materie penală 412
3. Contenciosul administrativ 412
3.1. Evoluția instituției contenciosului administrativ 413
3.2. Actele ce formează obiectul controlului jurisdicțional 414
3.3. Subiectele active ale acțiunii în contencios administrativ 415
3.4. Condițiile exercitării acțiunii în justiție 417
4. Curtea Constituțională 417
4.1. Atribuțiile Curții Constituționale 420
4.2. Actele emise de Curtea Constituțională 421
5. Avocatul Poporului 421
5.1. Considerații terminologice privitoare la instituția „Avocatul Poporului” 422
5.2. Principiile generale care guvernează activitatea Avocatului Poporului 422

5.3. Rolul instituției Avocatul Poporului în garantarea respectării drepturilor omului 423
6. Protecția drepturilor omului prin mijloace și acțiuni politice. Partidele politice 426
6.1. Cadrul juridic de funcționare a partidelor politice în România 426
6.2. Funcțiile partidelor politice 428
6.3. Rolul partidelor politice în asigurarea respectării și garantării drepturilor omului 429
7. Rolul organizațiilor neguvernamentale privind respectarea drepturilor fundamentale ale omului 432
7.1. Rolul social al organizațiilor neguvernamentale 432
7.2. Cadrul juridic de funcționare a organizațiilor neguvernamentale în România 433
7.3. Principalele organizații neguvernamentale din România cu atribuții în domeniul protejării drepturilor fundamentale ale omului 434

Bibliografie selectivă 439

Postfață 445

288927
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECA 2